

**FOTOGRAFIJE I RAZGLEDNICE IZ FONDA GJURO EISENHUTH U
ARHIVU HRVATSKOGA GLAZBENOG ZAVODA U ZAGREBU.
Prilog kronici glazbeno-kulturnog života Zagreba u drugoj polovici 19.
i prvoj polovici 20. stoljeća**

SARA RIES

UDK / UDC: 78.05 EISENHUTH, Gj.

*Odsjek za povijest hrvatske glazbe HAZU,
Opatička 18,
10000 ZAGREB*

Pregledni rad / Survey Paper
Primljeno / Received: 20. 4. 2016.
Prihvaćeno / Accepted: 29. 9. 2016.

Nacrtak

U ostavštini violinista, dirigenta, skladatelja, orguljaša i pedagoga Gjuro Eisenhutha (1841. – 1891.) sačuvan je velik broj fotografija i razglednica iz druge polovice 19. i prve polovice 20. stoljeća. Riječ je uglavnom, uz fotografije članova uže i šire obitelji Eisenhuth, o Eisenhuthovim suvremenici i prijateljima iz umjetničkog svijeta, tj. o fotografijama protagonista zagrebačke kulturne odnosno glazbene scene iz navedenoga razdoblja. Poznati pjevači i pjevačice, dirigenti, glumci i glumice, redatelji, plesači i plesačice, ovjekovječeni su u priznatim hrvatskim i austro-ugarskim fotografskim atelijerima onoga doba. Sačuvane fotogra-

fije i razglednice time čine iznimnu vrijednost ne samo s aspekta povijesti glazbe već i s aspekta povijesti umjetnosti i fotografije. Materijali su skenirani, a podatci uneseni u bazu i pretraživi po nekoliko parametara. Cjelokupna ostavština čuva se u arhivu Hrvatskoga glazbenog zavoda, a za korištenje je dostupna u knjižnici institucije i u digitalnom obliku.

Ključne riječi: Gjuro Eisenhuth, Hrvatski glazbeni zavod, ostavština, fotografija, razglednice

Keywords: Gjuro Eisenhuth, Croatian Music Institute, legacy, photography, postcards

Gjuro Eisenhuth i njegova ostavština

U zbirci arhivske građe Hrvatskoga glazbenog zavoda (u daljnjem tekstu HGZ) pohranjena je ostavština Gjuro Eisenhutha. Branimir i Mladen Rac, Eisenhuthovi praunuci, poklonili su 2002. godine HGZ-u cjelokupnu Eisenhuthovu

ostavštinu vezanu za njegovo glazbeno djelovanje, nakon čega je materijale organizirala i u arhiv pohranila voditeljica knjižnice Nada Bezić.

Gjuro Eisenhuth (Zagreb, 25. 12. 1841. – Zagreb, 02. 04. 1891.) bio je uz Ivana pl. Zajca jedna od najznačajnijih hrvatskih glazbenih ličnosti druge polovice 19. stoljeća.¹ U glazbenim krugovima poznat kao veoma svestran glazbenik – violonist, orguljaš, dirigent, pedagog i kompozitor, školovao se u Zagrebu u školi HGZ-a (pjevanje i violina) i Beču (gdje je učio kompoziciju i kontrapunkt). U Zagrebu je 1861. osnovao orkestar, sličan bečkom ansamblu Eduarda Straussa (1835-1916), za koji je i sam skladao, većinom prigodne, orkestralne kompozicije plesnog karaktera. Od 1867. poučavao je violinu pri školi zagrebačkog Narodnog zemaljskog glazbenog zavoda (kako se HGZ tada zvao), a 1868. godine kod njega je učio violinu mladi virtuoz Franjo Krežma.² Također je podučavao i pjevanje,³ o čemu – osim dokumentacije – svjedoči i priručnik *Vježbe i poduka u pjevanju* koji je posvetio Hrvatskom pjevačkom društvu »Kolo«. Godine 1873. izabran je za službenog zborovodu pjevačkog društva »Kolo«, no uz to je vodio i druga pjevačka društva, čemu svjedoče brojne sačuvane povelje i pohvalnice. Marijan Derenčin, tadašnji intendant kazališta, imenovao je 1881. godine Eisenhutha za operetnog dirigenta (u to je vrijeme Ivan pl. Zajc bio direktor Opere i dirigent) i koncertnog majstora u kazališnom orkestru. Uz brojne navedene djelatnosti obnašao je i dužnost orguljaša u župnoj crkvi sv. Marije u Zagrebu.

Eisenhuth je bio strastveni ljubitelj komornog muziciranja: u njegovom je domu često muzicirao gudački kvartet u kojemu su osim Gjura (prva violina) sudjelovali njegov brat Josip⁴ (violončelo), gospodarstvenik i publicist Milan Krešić (druga violina), te povjesničar i književnik Vjekoslav Klaić (viola), uz sporadično pojavljivanje nekih drugih glazbenika. Godinu dana prije smrti osnovao je s bratom Josipom i kćerkom Luizom klavirski trio, s kojim je javno nastupao.

Popis djela, koji je sastavio sam Eisenhuth, obuhvaća oko 220 kompozicija: popijevke, brojne muške i mješovite zborove (većinom nastale za potrebe pjevač-

¹ Usp: Ivona AJANOVIĆ-MALINAR: Eisenhuth, Gjuro, *Hrvatski biograski leksikon*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb 1998, sv. 4, 22. Eisenhuthova djelatnost bila je zanimljiva mnogim piscima o glazbi. Antun Goglia objavio je u *Sv. Ceciliji* iscrpnu studiju o njegovom profesionalnom i privatnom životu s popisom djela. Osim toga, njime se bave i Vilko Novak, Božidar Širola, Krešimir Benić, Franjo Ksaver Kuhač i Hubert Pettan (vidi literaturu), a u svojim sintezama spominju ga kao važnu ličnost i mnogi drugi autori.

² Vladimir FAJDETIĆ: *Franjo Krežma (1862-1881): hrvatski violinski virtuoz XIX stoljeća u svom i našem vremenu*, Zajednica kulturnih djelatnosti, Osijek 1982, 11-13.

³ Godine 1865. imenovan je učiteljem pjevanja na »zagrebačkim glavnim učionama«, a od 1876. podučavao je pjevanje i glazbu na višoj djevojačkoj školi u Zagrebu. Vidi: Antun GOGLIA: Gjuro Eisenhuth, *Sv. Cecilija*, 20 (1926) 2, 41.

⁴ Vjera KATALINIĆ: Eisenhuth, Josip, *Hrvatski biograski leksikon*, sv. 4, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb 1998, 24.

kih društava), vokalne kvartete, kompozicije za violinu i klavir, burleske, šaljivke⁵ i druga glazbeno-scenska i orkestralna djela (najčešće plesne skladbe poput polki i valcera, i skladbe namijenjene školskom orkestru) te sakralne skladbe.⁶ Od opsežnijih djela ističu se opera *Sejслав ljuti*,⁷ nedovršena opera *Petar Bačić* te nikada izvedena opereta *Moć ljubavi*.⁸ Sudeći po broju izvedenih i objavljenih kompozicija (velik broj Eisenhuthovih zborova tiskan je u pjesmarici *Sbirka hrvatskih i slovenskih muških zborova* koju je izdalo pjevačko društvo »Kolo«, a uredio Nikola pl. Faller), najveću popularnost uživali su zborovi i solo-pjesme.⁹

Građa fonda Eisenhuth uglavnom nije bila korištena, te je zadržana u vrlo očuvanom stanju u kakvom je i zaprimljena. Međutim, glavna prepreka njezinoj dostupnosti i mogućnosti korištenja bio je nedostatak popisa građe. Stoga se kao prvi zadatak u radu na tom materijalu postavila izrada cjelovitog popisa jedinica unutar ostavštine, uz navođenje najvažnijih obilježja svake pojedine jedinice kako bi građa mogla biti katalogizirana i samim time dostupna za korištenje. Autorica ovoga rada katalogizirala je i digitalizirala sve jedinice ostavštine:¹⁰

1. autografe Eisenhuthovih kompozicija,
2. plakate s programima koncerata i izvedbi Eisenhuthovih opernih djela,
3. povelje i priznanja,
4. dva albuma fotografija,
5. pet albuma razglednica.

Prvi rezultat katalogizacije i digitalizacije je tablični pregled s podatcima o ukupno 812 jedinica, i to:

- 182 skladbe sabrane u četiri »knjige«:¹¹ *Četveropjevi i zborovi*, *Crkvene skladbe*, *Plesovi* i *Razne skladbe*,

⁵ Šaljivka je termin koji koristi sam Eisenhuth. Burleske ili šaljivke – kratke vedre i komične scene komade s glazbenim brojevima – Eisenhuth je pisao za zbor i soliste uz instrumentalnu pratnju.

⁶ Iscrpan popis djela vidi u: Vilko NOVAK: Gjurо Eisenhuth (s popisom djela), *Glazba*, 1 (1893) 7, 57–59.

⁷ Franjo Ksaver KUHAČ: »Sejслав ljuti« opera u 3 čina, *Obzor*, 59 (1878), 3–4. Opera je praižvedena 10. ožujka 1878. u zagrebačkom kazalištu. Između praižvedbe i zadnjeg prikazivanja, 18.11.1886., ukupno je izvedena devet puta, za razliku od npr. Zajčeve *Primorke* koja je izvedena samo dvaput. Vidi: Antun GOGLIA: Gjurо Eisenhuth, *Sv. Cecilija*, 20 (1926) 2, 39, te Vjera KATALINIĆ, Opera and Operetta in the Late Nineteenth-Century Zagreb National Theatre: Composers, Librettists, and Themes – A Comparison, u: Vjera KATALINIĆ – Stanislav TUKSAR – Harry WHITE (ur.): *Musical Theatre as High Culture? The Cultural Discourse on Opera and Operetta in the 19th Century*, Hrvatsko muzikološko društvo, Zagreb 2011, 83-84.

⁸ Josip ANDREIS: *Music in Croatia*, Muzička akademija, Muzikološki zavod, Zagreb 1982, 177.

⁹ Uspriko nekadašnjoj popularnosti Eisenhuthovih solopjesama, Koraljka Kos ga u knjizi *Hrvatska umjetnička pobjevka* ne navodi kao važnijeg autora tog žanra, već ga spominje samo u bilješci. Vidi: Koraljka KOS: *Hrvatska umjetnička pobjevka*, Hrvatsko muzikološko društvo, Zagreb 2014, 15.

¹⁰ Prvotna verzija rada načinjena je za seminar za kolegij *Glazbena arhivistika* na Muzičkoj akademiji te je dio građe popisan uz pomoć kolege Tomislava Fašaića 2014. godine. Za ovu je priliku dio rada o fotografijama i razglednicama dopunjen i doraden.

¹¹ To nisu knjige u pravom smislu riječi, već debele korice unutar kojih su skladbe tematski raspoređene. Pojam *knjiga* tiskan je na svakim koricama te se zbog toga preuzeo termin.

- 144 fotografije iz dva foto-albuma,
- 20 odlikovanja i 12 koncertnih plakata pohranjenih u zasebnoj mapi (neki su sačuvani u više primjeraka),
- jedna kompozicija drugog autora napisana u čast maestru Eisenhuthu,
- 453 razglednice sačuvane u pet albuma.

U arhivu HGZ-a sačuvan je još jedan dio ostavštine, a uključuje Eisenhuthova veća vokalno-instrumentalna djela (uglavnom partiture i dionice opera i opereta, sortirane po naslovima i smještene u jednu veliku kutiju), te još jedan uvezani svezak Eisenhuthove korespondencije. Taj zasebni svezak korespondencije čine Eisenhuthova pisma, koja su HGZ-u dana kao depozit; stoga su pohranjena odvojeno od ostalih pet albuma s razglednicama.

Ovaj rad donosi kratki pregled Eisenhuthove ostavštine, s posebnim naglaskom na dvije zanimljive i vrijedne cjeline – dva albuma s fotografijama i pet albuma s razglednicama, koji predstavljaju iznimno bogat i vrijedan skup slikovnih svjedočanstava o glazbenicima te o glazbenom životu i kulturi Zagreba i Hrvatske u drugoj polovici 19. i prvoj polovici 20. stoljeća.

Veći dio navedenih skladbi sačuvan je u ostavštini pohranjenoj u arhivu HGZ-a. Obrada¹² i detaljniji uvid u samu građu Eisenhuthove ostavštine naveli su na niz zaključaka.

Uvidom u sačuvana djela razvidno je da je skladateljski rad Gjura Eisenhutha relativno opsežan – ukupno je sačuvano skoro 200 kompozicija. Nadalje, iz strukture i jednostavne koncepcije glazbenih djela može se zaključiti (kao što je to bio slučaj s Ivanom pl. Zajcom, Eisenhuthovim suvremenikom, a kasnije i s Vjekoslavom Rosenbergom-Ružićem) da je Eisenhuth bio djelomično ograničen prigodnim potrebama, odnosno vođen zadatcima svog zaposlenja. To podrazumijeva skladanje za razna pjevačka društva, sakralne manifestacije, kao i za potrebe i izvedbene kapacitete školskog orkestra kojim je ravnao, što je »čimbenik koji je itekako potrebno uzeti u obzir pri analizi i (budućoj) valorizaciji njegovog opusa.«¹³

Drugu veliku cjelinu u ostavštini čine razne povelje i priznanja. One uglavnom potječu od niza pjevačkih društava s kojima je Eisenhuth surađivao, iz raznih hrvatskih većih i manjih mjesta, pa stoga neposredno govore i o Eisenhuthovim raznovrsnim i mnogobrojnim glazbenim aktivnostima, ali posredno i o jednom aspektu glazbenog života tih sredina. Najčešće su to povelje izdane povodom obljetnica djelovanja glazbenih društava kojima je Eisenhuth bio suradnik te povelje kojima se Eisenhuthu dodjeljuje počasno članstvo. U istoj su skupini i koncertni i operni plakati, odnosno najave za izvedbe Eisenhuthove opere *Sejmlav ljuti* te na-

¹² Pri obradi kompozicija uzeti su parametri slični onima u zbornicima o Krsti Odaku i Ferdi Livadiću. Usp. Nada BEZIĆ: Ostavština Božidara Kunca, u: Koraljka KOS – Sanja MAJER BOBETKO (ur.): *Božidar Kunc. Život i djelo: Zbornik radova s muzikološkog skupa održanog u Zagrebu, 20-22. studenoga 2003*, Hrvatsko muzikološko društvo, Zagreb 2007, 297-407.

¹³ Lovro ŽUPANOVIĆ: *Stoljeća hrvatske glazbe*, Školska knjiga, Zagreb 1980, 231.

jave koncerata na kojima Eisenhuth nastupa kao dirigent, koje uglavnom datiraju iz 1880-ih godina. Ovdje se može svrstati još jedan zanimljiv, ali donekle tajanstveni artefakt – rukom pisani račun, na kojemu su popisane i zbrojene razne svote. Nije sasvim jasno radi li se tu o honorarima dobivenim za prigodno skladanje ili o svotama koje je sam Eisenhuth davao prepisivačima svojih kompozicija, tako da je i to jedan od zadataka za daljnje istraživanje.

Fotografije i razglednice iz fonda Eisenhuth

Za uvid u kulturni i glazbeni život onodobnoga Zagreba posebno su vrijedni pažnje dva albuma fotografija i pet albuma razglednica koji sadrže ukupno 597 likovnih prikaza uglavnom vezanih uz područje glazbe.¹⁴ Dva obiteljska albuma ukoričena u prešanu kožu datiraju iz Eisenhuthova vremena i sadrže fotografije niza članova obitelji Eisenhuth te mnoštvo fotografija zagrebačkih glazbenika i ostalih predstavnika kulturnog života Zagreba druge polovice 19. stoljeća. Jedan od njih između ostalog sadrži atelijerske portrete članova šire obitelji Eisenhuth, od kojih neki za sada još nisu identificirani, te portrete rođaka i obiteljskih prijatelja. Drugi album sadrži atelijerske portrete Eisenhuthovih suvremenika i kolega, pjevača, dirigenata i glazbenika koje je Gjuro osobno poznao i s kojima je surađivao. Mnoge fotografije na poleđini nose olovkom dopisane natpise s imenom i prezimenom osobe na fotografiji, čime je bila olakšana identifikacija portretiranih osoba. Primjerice, mnoštvo fotografija prikazuje profesore koji su predavali u školi tadašnjega Glazbenoga zavoda, odnosno Eisenhuthove kolege i suradnike, poput Vatroslava Lichteneggera, Ivana pl. Zajca, Ivana Oertla, Antuna Schwarza, ali i brojne sudionike hrvatskog i europskog glazbenog i kulturnog života onoga doba, poput slavnoga češkog violinista i kompozitora Františka Ondříčka.¹⁵

Nadalje, fotografije predstavljaju i dragocjen prilog za povijest fotografije ne samo u Zagrebu nego i u drugim gradovima nekadašnje Monarhije. Većina fotografija u formatu su posjetnice ili *carte de visite*, a rađene su u tzv. Disderijevu formatu (6 x 9 cm, nazvano prema patentu A. A. E. Disdérija), ili u kabinet formatu nalijepljene na tvrdi karton (veličina tada iznosi 6,5 x 10,5 cm), što je u ono vrijeme bila uobičajena praksa. Na poleđini najvećeg dijela fotografija tiskane su adrese i podatci o atelijerima u kojima su snimljene, a nerijetko je napisan i status fotografa te osvojene nagrade.¹⁶ Sve su fotografije snimane u atelijerima priznatih fotografa toga doba – Rudolfa Mosingera, Ivana Standla, braće Varga, Antonije Kulčar,

¹⁴ Od razglednica s neglazbenim motivima to su uglavnom blagdanske čestitke s prigodnim motivima ili prikazi cvijeća te mrtve prirode.

¹⁵ Vidi Prilog 1 ovdje na str. 184-185.

¹⁶ Primjerice: »Ivan Standl. Fotograf Jugoslavenske academie u Zagrebu« ili »Leopold Bude. Chemiker & Photograph. Besitzer d. Kais. Gold. Med. Viribus Unitis. Graz.«

Herrmana Fickerta, Ferde Kelemena, Franje D. Pommara te Adolfa Perissicha i dr. Manji broj fotografija snimljen je u atelijerima izvan Zagreba, poput onoga Stjepana Lypoldta u Varaždinu i Ilaria Carposija na Rijeci. Također, neke fotografije snimljene su u atelijerima u drugim dijelovima Monarhije i Europe, poput bečkih atelijera Reutera & Pokornya, H. Gelpkea i Juliusa Gertingera, zatim F. Fridricha u Pragu, Leopolda Budea u Grazu, Sebastianuttija u Trstu, Beckera & Maasa u Berlinu, itd.

Posebna zanimljivost koju treba istaknuti jest crveni u kožu ukoričen album jedinstven zbog posvete: »Franz Krežma seinem Meister Georg Eisenhuth«,¹⁷ ugravirane zlatnim slovima na koricama koji nakon zadnje stranice sadrži mali glazbeni aparat. Postoji mogućnost da bi restauracijom aparat ponovno postao funkcionalan, što trenutačno nije slučaj, zbog čega nije bilo moguće otkriti koju melodiju je reproducirao. Album je bio poklon mladog i perspektivnog prerano preminuloga violinskog virtuozu Franje Krežme kojemu je Gjuro Eisenhuth bio prvi učitelj.

Upravo su spomenuti albumi činili specifično područje u arhivskom radu. Pri obradi materijala primijećeno je da je niz važnih podataka naveden na poleđini fotografija (poput imena fotografa i atelijera te rukom nadopisanih imena portretiranih osoba, itd.) pa ih je zbog obostrane digitalizacije valjalo izvaditi. To je često bilo otežano zbog uskih utora albuma. Nadalje, bilješke na prednjoj strani ili poleđini razglednica pisane neurednim rukopisom ili rukopisnom goticom ponekad su bile teško čitljive, a time je bila otežana i identifikacija¹⁸ osoba prikazanih na fotografijama i razglednicama, što je bilo neophodno za detaljnu obradu i katalogizaciju. Uz to tekst pojedinih razglednica pisan rukopisnom goticom valjalo je transliterirati u latiničko pismo.

Pet albuma s ukupno 453 razglednice, među kojima se nalazi i pokoja fotografija, velikim dijelom datiraju iz razdoblja nakon smrti Gjura Eisenhutha i pokrivaju nešto duže vremensko razdoblje. Sakupljali su ih članovi Eisenhuthove obitelji. Eisenhuth je imao četvero djece: kćeri Luizi i Mariju (Miciku) te sinove Slavka i Viktora. Kćeri su se opredijelile za život vezan uz glazbu po uzoru na oca: starija kći, Luiza Eisenhuth (1867?–1925.) bila je profesorica klavira, korepetitorica te članica komornih sastava i zborova,¹⁹ a Marija (Micika) Eisenhuth, udana Rac (1881?–1971.) završila je zagrebački Konzervatorij i nastupala kao klaviristica i

¹⁷ »Franjo Krežma, svojem učitelju Gjuri Eisenhuthu.«

¹⁸ Pri identifikaciji korištena je knjiga Marija BARBIERI: *Hrvatski operni pjevači. Knjiga prva. Od Franje Stazića do Marka Vuškovića (1846. – 1918.)*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb 1996, i internet stranice <http://www.opera.hr/index.php?p=article&g=46> (pristup 08.03.2016), te Marija BARBIERI: *Ljubav na prvi pogled: http://www.klasika.hr/index.php?p=article&id=1518* (pristup 07.03.2016).

¹⁹ Vidi: L. P.: *Razne novosti, Lujza Eisenhuth, Sv. Cecilija*, 19 (1925), 6, 192.

Slika 1: Album s fotografijama, dar Franje Krežme, dio kojeg je i glazbeni aparat.

Standardizirani album s utorima.
25,5 x 21 x 6 cm
Crvena tlačena koža s utisnutim, obojenim i pozlaćenim ornamentom. Sadrži 10 listova sivog polukartona s 4 utora te glazbeni aparat na kraju albuma.
Vjerojatno je nastao krajem 1860-ih godina.

Slika 2: Album s fotografijama, poklon Eisenhuthovih kolega²⁰ za 25 godina djelovanja

Standardizirani album s utorima.
28,5 x 21,5 x 5,5 cm
Crna tlačena koža s metalnim aplikacijama na rubovima.
Sadrži 16 listova žućkastog polukartona s 4 manja ili 1 većim utorom.
Datira iz 1886. godine.

²⁰ »U slavu 25 godišnjice ovomu milemu kolegi Gjuri Eisenhuthu, na uspomenu dne 10/10 1886. od strane učiteljskog Sбора sa svojim ravnateljem.« Potpisano je sedam osoba od kojih razaznajemo imena: Ivan pl. Zajc, Johann (Ivan) Oertl, Antun Švarc (Schwarz), Fabković (M.?) i Ida Wimberger. Dva potpisa su nečitka.

harfistica. Sinovi nisu bili aktivni glazbenici: stariji Slavko (1873?–1937.)²¹ bio je »član zagrebačkog kazališta«,²² a Viktor (1885?-1942)²³ je obnašao funkciju »kraljevskog računarskog savjetnika«. Albumi su pripadali Eisenhuthovim kćerkama, Luizi i Miciki te njihovim obiteljima, a vrlo mali broj razglednica bio je u vlasništvu sina Viktora i njegove obitelji.²⁴

Razglednice i fotografije iznimno su dobro očuvane, vjerojatno prvenstveno zahvaljujući brižnoj i pedantnoj pohrani i nekorištenju. Pohranjene su u standardizirane albume s utorima koji odgovaraju veličini razglednica. Tri albuma s razglednicama (albumi naslovljeni Postkarten Album III, IV i V) sadrže obilje scenjskih portreta tadašnjih velikana zagrebačke kulturne scene. Također, gotovo sve razglednice su crnobijele. One tiskane u boji pretežno su žanrovske (nekolicina prikazuje slavne kompozitore i interprete iz svijeta europske glazbe, poput Mozarta, Beethovena, Mendelssohna, Schumanna, Schuberta, Smetane, Wagnera, Kubelika, Paderewskog, Burmestera, itd.); međutim često su prikazane i reprodukcije umjetničkih djela inozemnih i domaćih likovnih umjetnika, kao što su *Hrvatski preporod* Vlahe Bukovca ili *Slavljenje hrvatske kazališne umjetnosti* Ivana Tišova.

Kao i kod fotografija, velik broj razglednica na poleđini ima naznačeno ime atelijera u kojemu su izrađene ili pak ime izdavača.²⁵ Valja napomenuti da su razglednice očito kupovane u kolekcionarske svrhe ili su dobivene na poklon, budući da najveći postotak razglednica koje prikazuju javne osobe nema tekst, osim ponekad potpis i eventualnu posvetu, te očito nisu nikada poslone. Među sačuvanim materijalom valjalo bi istaknuti mnogobrojne portrete sopranistice Irme Polak, i drugih pjevača i glumaca, od kojih će neki biti detaljnije prikazani u ovome radu. Operne pjevačice i pjevači najčešće su snimljeni u kostimima njihovih tadašnjih uloga. Tako je npr. Irma Polak fotografirana kao Cio-Cio-San (*Madama Butterfly*), Alice (*Dolar princeza*) ili Angèle Didier (*Grof Luxemburg*).

Zbirka portreta predstavlja veliku vrijednost za zagrebačku glazbenu i fotografsku baštinu; dva albuma našla su se na velikoj retrospektivnoj izložbi »Foto Tonka«, posvećenoj zagrebačkoj fotografkinji Antoniji Kulčar »Tonki«.²⁶ Poznato je da je Antonija Kulčar bila ekskluzivni fotograf tadašnjega Hrvatskog narodnog

²¹ Prema Tražilici pokojnika zagrebačkih Gradskih groblja, na temelju godine smrti i starosti određena je i vjerojatna godina rođenja. Pokopan je na istome grobnome mjestu kao i sestra Lujza (polaže 42, br. 8).

²² Antun GOGLIA: Gjuró Eisenhuth, *Sv. Cecilija*, 20 (1926) 2, 46.

²³ Prema Tražilici pokojnika zagrebačkih Gradskih groblja, na temelju godine smrti i starosti određena je i vjerojatna godina rođenja.

²⁴ Kao npr. fotografija broj 98 u albumu Postkarten Album I.

²⁵ U slučaju atelijera »Foto Tonka« suhi žig se najčešće nalazi na prednjoj strani.

²⁶ Izložba je održana od 30.01. – 26.04. 2015. u Klovićevim dvorima. Vidi: Lovorka MAGAŠ BILANDŽIĆ: *Foto Tonka: tajne ateliera društvene kroničarke*, Katalog izložbe, Galerija Klovićevi dvori, Odsjek za povijest hrvatskog kazališta HAZU, Zagreb 2015. Usp. Nada BEZIĆ: *Fotografije iz arhiva HGZ-a na izložbi »Foto Tonka« Klovićevi dvori*, 30. 1. – 15. 3. 2015., *HaGeZe*, 18 (2015) 5, 3.

kazališta, a klijentela su joj općenito bili predstavnici zagrebačke kulturne elite. Sačuvani fotomaterijal također je dragocjen zbog osobnih poruka na pojedinim fotografijama. Proučavajući zbirku moguće je rekonstruirati poznanstva i odnose tadašnje glumačke i pjevačke elite s Eisenhuthovom udovicom i kćerima. Brojne razglednice sa slikom Irme Polak i Milana Šepeca, uz njihove vlastoručne potpise i posvete u raznim situacijama, pa tako i onim privatnim, ukazuje na to da su Eisenhuthove kćeri bile u bliskim prijateljskim odnosima s ovo dvoje pjevača.²⁷ Tako je s Luizom Eisenhuth prijateljevao i Nikola Faller.

Slika 3: Razglednica²⁸ s fotografijom Milana Šepeca s posvetom
(»Maloj Mirici za spomen – Milan Šepec«)²⁹
Autor fotografije i datum nastanka nepoznat.

²⁷ Irma Polak je na jednoj od razglednica nazvana je od milja »Irmuška«.

²⁸ Fotografija broj 22 u albumu Postkarten Album III.

²⁹ Vjerojatno se radi o Miri Rac, Micikinoj kćeri. Prema Tražilici pokojnika zagrebačkih Gradskih groblja postoji Mira Rac čija je grobna pozicija ista kao i ona Marije Rac i Gjure Eisenhutha.

Katalogizacija fotografija i razglednica

U procesu katalogizacije svaka je fotografija odnosno razglednica pojedinačno obrađena u digitalnom obliku i unesena u bazu podataka (*Microsoft Office Access*). S obzirom da će se baza podataka koristiti isključivo u knjižnici HGZ-a, parametri uzeti u obzir pri katalogizaciji izabrani su u dogovoru s voditeljicom knjižnice i arhiva HGZ-a, kako bi se maksimalno olakšalo pretraživanje, iako to nisu standardizirani parametri za obradu i katalogizaciju fotografija. Navodimo dva primjera za njihovu obradbu:

Primjer 1: iz Crvenog albuma: Fotografija Franje Krežme³⁰

- I. Opis: Portret (cijeli lik, poluprofil)
- II. Identitet: Krežma, Franjo
- III. Datum slanja: 2. listopada 1876.
- IV. Dimenzije u cm (v x š): 16 x 10
- V. Fotograf: Sebastianutti (Trst)

³⁰ Fotografija se nalazi pod rednim brojem 2 u tablici *Crveni album*.

- VI. Napomene:
 na poledini: »Herrn Gjuro Eisenhuth
 Meinem ersten sehr geehrten tüchtigen Meister in immerwährenden
 Dankbarkeit«³¹
 bilješka: »Vlasnik: Viktor Eisenhuth, kr. Poč. Financ. Savjetnik Zagreb
 Mošinskog ulica 34«
 potpisi: »Marija Rac Eisenhuth«, »Franc Krežma«
- VII. Stranica u albumu: 2
- VIII. Privitak: [poveznica za sliku u programu]

Primjer 2: katalogizacija razglednice³²

- I. Tematika: Orkestar Tonhalle [Zürich]
 II. Pošiljatelj: Fröbe, Ivan³³
 III. Primatelj: Eisenhuth, Micika
 IV. Mjesto: –
 V. Datum slanja: –

³¹ »Gospodinu Gjuri Eisenhuthu. Mojem prvom iznimno poštovanom vještom učitelju u vječnoj zahvalnosti.«

³² Razglednica se nalazi pod rednim brojem 3 u tablici *Postkarten Album I*.

³³ Ivan Fröbe bio je dirigent i glazbeni kritičar međunarodne karijere. Vidi: Ivona AJANOVIĆ-MALINAR: Fröbe, Ivan, *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 4, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb 1998, 480.

VI. Sadržaj:

na prednjici: »Das Tonhalle Orchester vor 5 Jahren. Das Podium jetzt ist noch' mal so gross und elektrisch versch[ließ]bar.«³⁴
 na poleđini: »Herzliche Grüße von Ivan Fröbe«³⁵

VII. Izdavač: C. Ruf. Phot., Zürich³⁶

VIII. Napomene:

na poleđini tiskano: »Nur für den internen Verkehr in der Tonhalle; Pour la correspondance interne de la Tonhalle; Dp.[?] F.[?] Hegar[?]«³⁷

IX. Privitak: [poveznica za sliku u programu]

Izbor fotografija koje slijede prikazuju neke od istaknutijih predstavnika zagrebačke glazbene scene s početka 20. stoljeća. Izabrane su one fotografije koje sadrže vlastoručne potpise prikazanih osoba, a po napisanim sadržajima razglednica može se zaključiti da su mnogi od pošiljatelja bili u bliskim odnosima s Eisenhuthovima kćerima i njihovim obiteljima. Fotografije izdvojene i opisane u ovome radu samo su mali dio sačuvane građe, koja donosi i velik broj prikaza osoba, od kojih su mnoge – pretežno iz glazbeno-scenskog okružja – još ostale neidentificirane.³⁸ Svaka fotografija popraćena je sažetim životopisom portretirane osobe.³⁹

³⁴ »Orkestar *Tonhalle* prije pet godina. Podij je sada dvostruko veći i zatvara se električno.«

³⁵ »Srdačni pozdravi od Ivana Fröbea.«

³⁶ Vjerojatno je riječ o švicarskom fotografu Camillu Rufu (1872-1939). (<http://www.foto-ch.ch/?a=fotograph&id=20770&lang=fr>, pristup 26. 9. 2016).

³⁷ »Samo za interni promet u *Tonhalle*.«

³⁸ Identifikacija osoba bila je dodatno otežana zbog kostima i šminke.

³⁹ Za životopise konzultirani su *Hrvatski biografski leksikon*, *Muzička enciklopedija* i *Hrvatska enciklopedija*.

Margita Dubajić (1903.—1986.)

Sopranistica i glumica, 1926. godine postala je članicom HNK-a, gdje je nastupala u mnogim operetnim ulogama do 1940. kada se zbog bolesti povukla sa scene. Ostala je zapamćena po ulogama Mimi (R. Benatzky, *Adieu Mimi*), Andula (J. Weinberger, *À propos, što radi Andula*), Miss Beautyflower (I. Tijardović, *Mala Floramye*), Perina (I. Tijardović, *Splitski akvarel*).

Aleksandar Binički (1885.—1963.)

Glumac, pjevač i redatelj, studirao je pjevanje i glumu na *Akademie der Tonkunst* u Münchenu. Godine 1911. angažiran je u HNK gdje je izgradio operetni repertoar. Također je kao redatelj prevodio i prilagođavao zagrebačkoj sredini mnoga operna libreta. Režiser je prvoga hrvatskog važnijeg nijemog filma (*Matija Gubec*, 1917.), a u filmu *Mokra pustolovina* (J. Bergmann, 1918.) nastupio je kao glumac.

Anka Kernic (Krnica) (1886. – 1949.)

Glumica, hvaljena zbog izvrsne dikcije i glumačke mimike. Istaknula se kao Shakespeareova Katarina (*Ukročena goropadnica*, 1920), Lady Ana (*Rikard III*, 1923), Hauptmannova Rosa Bernd (1923), Hugoova Lucrezia Borgia (1930), Schillerova Marija Stuart (1928.).

Milan Šepić (1891. – 1989.)

Oporni i operetni pjevač, tenor, u HNK-u u Zagrebu ostvario je ukupno više od 80 operetnih i opernih uloga. Najpoznatije uloge odigrao je u operetama J. Straussa, E. Kálmána i I. Tijardovića, te u operama B. Smetane, M. P. Musorgskoga, R. Wagnera.

Nikola Faller (1862. – 1938.)

Dirigent i skladatelj, djelovao je pretežito u Zagrebu kao nastavnik glasovira, dirigent u Operi HNK, zborovođa i nastavnik glazbe. Bio je veoma uspješan ravnatelj Opere HNK u Zagrebu zbog poticanja domaćega glazbeno-kazališnog stvaralaštva, uvođenja baleta, sređivanja dokumentacije i proširenja repertoara. I u ovom slučaju posvete na razglednicama dokaz su Fallerovog prijateljstva s Eisenhuthovim kćerima.

Irma Polak (1875. – 1931.)

Operna i operetna pjevačica te kazališna i filmska glumica, »kraljica operete«, bila je izvrsna dramska glumica, no uspješno je tumačila i operne likove dramskog karaktera, a nastupala je i u Ljubljani i Beču. Bila je miljenica zagrebačke publike.

Andrija Fijan (1851. – 1911.)

Glumac i redatelj, nastupao je u vrlo raznolikom repertoaru, a velik broj predstava u kojima je glumio ujedno je i režirao. Istaknuo se kao tumač likova W. Shakespearea (Romeo, Hamlet, Othello, Koriolan, Kralj Lear), a bio je uspješan u herojskim ulogama klasičnoga i romantičkoga repertoara, ali i u realističkome i naturalističkome repertoaru.

Ljerka Šram (1874. – 1913.)

Glumica, učila je kod Adama Mandrovića, a debitirala 1888. godine, kada je postala članica HNK-a te ubrzo i jedna od najomiljenijih zagrebačkih glumica. Isprva je glumila naivne djevojčice poput Abigail (E. Scribe, *Čaša vode*) i Suzane (Georges Ohnet, *Vlasnik talionica*). Imala je veoma uspješne nastupe na gostovanjima u Pragu, Beogradu i Ljubljani.

Marko Vušković (1877. – 1960.)

Pjevač, smatra se najvećim hrvatskim dramskim baritonom. Bavio se opernom režijom i pjevačkom pedagogijom. Ostao je zapamćen po snažnom i izražajnom glasu, dojmive scenske pojave. Ostvario je antologijske uloge u operama I. Zajca, R. Wagnera, G. Verdija, G. Puccinija, P. I. Čajkovskoga, M. P. Musorgskoga, B. Berse, J. Hatzea i dr.

Ančica Mitrović (1894. – 1986.)

Pjevačica, mezzosopranistica, bila je jedna od najvećih umjetnica hrvatske glazbene scene. Iznimno kreativna umjetnica velike izražajnosti i snažna scenskoga temperamenta, ostvarila je 138 uloga, od operete do Wagnera. Glavne uloge ostvarila je u operama R. Wagnera, G. Puccinija, G. Bizeta, G. Verdija, R. Straussa, D. Šostakovića, M. P. Musorgskoga, A. Berga i dr.

Značajniji fotografski atelijeri u Hrvatskoj zastupljeni na fotografijama u fondu Eisenhuth

Pojava velikog broja fotografskih atelijera posljedica je razvitka i jačanja građanskoga društva u drugoj polovici 19. stoljeća. Portretiranje članova obitelji više nije bilo ekskluzivno i rezervirano za aristokraciju, već razvojem fotografije postaje dostupno za sve društvene slojeve. Fotografski atelijeri u kojima su nastajale fotografije i razglednice iz ostavštine obitelji Eisenhuth mogu se grupirati na dva načina: kronološki, odnosno po razdoblju djelovanja pojedinog fotografa, te geografski, tj. po gradu u kojem je fotograf djelovao. Nagrade i priznanja koja su fotografi dobivali i bilježili ih na poledini, korisna su informacija jer olakšavaju datiranje fotografija na kojima godine nastanka nisu zabilježene. Budući da je veliki dio razglednica koje prikazuju protagoniste tadašnje zagrebačke kulturne scene nastao u Zagrebu, kronološki će popis dati cjelovitiju sliku o fotografskoj djelatnosti u glavnome gradu, ali i u Hrvatskoj.⁴⁰ S obzirom da su fotografije važan izvor i za istraživače-muzikologe, ovdje su izdvojeni najvažniji atelijeri čije su fotografije zastupljene u ostavštini Eisenhuth, dok je potpuni popis fotografa iz tog dijela ostavštine naveden u drugom prilogu ovome radu. Ovdje odabrani podatci potječu uglavnom iz kataloga *Fotografija u Hrvatskoj 1848–1951* s istoimene izložbe održane 1994. u Muzeju za umjetnosti i obrt u Zagrebu.⁴¹

LYPOLDT, Stjepan (1806. – 1901.)

Rođen u Karlovcu. Javlja se kao učitelj crtanja na »Varaždinskoj risarskoj školi« 1832. godine. Kao fotograf djeluje od kraja pedesetih godina 19. stoljeća, a prvi fotografski atelijer osniva 1870. godine u dograđenom prostoru vlastite kuće u Draškovićevoj ulici u Varaždinu. Među sačuvanim fotografijama u ostavštini Eisenhuth samo je jedan nepoznati ženski portret.

POMMER, Franjo D. (1818. – 1879.)

U Zagreb je došao iz Danske početkom 1850-ih godina. Godine 1856. otvorio je atelijer u »Gornjem Varošu, u Viećničkoj ulici br. 10«, današnjoj Kuševićevoj ulici, a budući da su u to vrijeme u Zagreb dolazili samo putujući fotografi, postao je prvi zagrebački stalni fotograf. Pommerov rad značajan je budući da je izradio prvi fotografski album u Hrvatskoj, objavljen 10. srpnja 1856, s 15 fotografija ista-

⁴⁰ Komplementarna zbirka ovoj sačuvana je u obitelji Wiesner Livadić te se u radu Goranke Kreačić spominju mnogi atelijeri navedeni i u ovome radu. Vidi: Goranka KREAČIĆ: Dvjesto godina povijesti celjsko-samoborskoga umjetničkog roda Wiesner Livadić kroz obiteljske fotografije, *Arhivski vjesnik*, 57 (2014) 1, 213-250.

⁴¹ Marija TONKOVIĆ: Oris povijesti fotografije u Hrvatskoj, u: Vladimir MALEKOVIĆ (ur.): *Fotografija u Hrvatskoj 1848-1951*, Katalog izložbe, Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb 1994, 423-454.

knutih hrvatskih književnika. Njegove fotografije najzastupljenije su u Eisenhuthovu crveno ukoričenom albumu.

HÜHN, Julius (1830. – 1896.)

U Tiringiji je proveo djetinjstvo, završio trgovačku školu i izučio litografiju kod Bornsheina i Löwea. U Zagreb je došao 1855. na poziv tiskara Dragutina Albrechta. Početkom 1859. otvorio je vlastitu litografsku tiskaru i papirnicu i dalje brzo napredovao. Fotografijom se bavio uz svoj litografski rad, krajem 1850-ih i 1860-ih, no sačuvan je mali broj njegovih fotografija.

STANDL, Ivan (1832. – 1897.)

Nije poznato kada je iz Praga došao u Hrvatsku, ali od 1864. godine sigurno djeluje u Zagrebu. Ubrzo se plasirao kao jedan od najboljih zagrebačkih fotografa, čemu svjedoče brojne osvojene nagrade, odlikovanja i titula fotografa Jugoslavenske akademije. Sve nagrade popisane su na poleđini njegovih fotografija. Na primjer na fotografiji broj 4, u *Crnom albumu* koja prikazuje profesora violine Antuna Schwarza, tiskane su nagrade osvojene u Zagrebu (1864), Moskvi (1872) i Londonu (1874). Važniji je njegov rad izvan atelijera: panorame, arhitektura i spomenici Zagreba, pejzaži Hrvatske, itd. Velik broj fotografija (portreta, i to neidentificiranih) s njegovim potpisom sačuvan je u crno ukoričenom albumu.

KELEMEN (KELLEMEM), Ferdo (1836. – 1891.)

Kao profesionalni fotograf djelovao je u Petrinji 1860-ih. Sačuvani su izuzetni grupni portreti iz petrinjskog razdoblja. U Zagrebu je vodio atelijer od 1867. s prekidima do smrti 1891.

SUPPAN, Anton (sredina 19. stoljeća)

Profesionalni fotograf u Karlovcu. Isprva je radio kao učitelj crtanja, a 1860-ih je godina osnovao prvi stalni atelijer. Počeo je s izradom kalotipija 1856. godine. Sudjelovao je na Gospodarskoj izložbi u Zagrebu 1864. Veoma ažurno, još prije 1870, uveo je izradu portreta u izbočenom ovalu. S obzirom na njegovu paralelnu profesiju (bio je i profesor crtanja na Karlovačkoj gimnaziji) na poleđinama pojedinih njegovih fotografija nalazi se uz ime otisnuta slikarska paleta.

FICKERT, Herman (u Hrvatskoj između 1860-ih i 1880-ih godina)

Jedan je od najznačajnijih ranih zagrebačkih fotografa. Šezdesetih je godina došao iz Njemačke u Zagreb, a povremeno je radio i u Zadru, Senju i Varaždinu. Osamdesetih godina 19. stoljeća radi u Breničkoj ulici u Zagrebu i prijavljuje obrt u bivšem Pommerovom atelijeru u Ilici 40. Oba albuma s fotografijama sadrže njegove radove, no na žalost ne zna se identitet niti jedne od fotografiranih osoba.

KRAPEK, Hinko (1841. – 1915.)

Fotografskom djelatnošću u Zagrebu započeo je 1880. godine i nakon četiri godine rada u Ilici br. 35 počeo je pregovarati o kupnji Standlova atelijera u Mesičkovoj ulici. Kako do kupnje nije došlo, odselio se u Karlovac s namjerom da kupi još jedan atelijer u Mariboru, što mu je i uspjelo. U Karlovcu je živio i radio od 1884. do konca devedesetih godina, a onda se preselio u Maribor. Osim atelijerskih portreta snimao je i izvan atelijera, na otvorenom. Te snimke izdavao je u kompletima: *Priča o Plitvičkim jezerima* (1888), *Grad Karlovac i njegova okolica* (1889), *Jubilar-na gospodarska izložba u Zagrebu* (1891), *Otočac i Švica, Hrvatsko primorje i Vrbnik, te Slunj i Plitvička jezera*. U oba albuma s fotografijama nalazi se po jedan neidentificirani portret s potpisom njegovog atelijera.

PONGRATZ, Gustav (1851. – 1925.)

Osnivač više industrijskih grana u Hrvatskoj; bio je fotoamater. Fotografirao je scene iz obiteljske sredine, kao i s pojedinih ekspedicija koje je poduzimao zajedno s Mencijem Clementom Crnčićem. Smatra se predstavnikom naturalizma u fotografiji.

CARPOSIO, Ilario (1852. – 1921.)

Došavši 1878. godine iz Trenta, preuzeo je atelijer Giuseppea Luzzatta i postao jedan od najuglednijih riječkih obrtnika. Vrlo omiljen fotograf, djelovao je preko četrdeset godina, a sve do smrti radio je u istom studiju na Dolcu nasuprot zgradi bivšeg Teatra Fenice. Nastupao je na mnogobrojnim izložbama: u Trstu 1882, Budimpešti 1885, Napulju 1886. i 1887, Nici 1887. i u Firenci 1887. Carposio je svojim fotografijama zabilježio razvitak grada Rijeke. U crno ukoričenom albumu s fotografijama nalazi se njegov rad, portret djeteta s violinom. Moguće je pretpostaviti da se radi o malom Franji Krežmi.

MOSINGER, Rudolf (1865. – 1918.)

Ovaj je Varaždinac u hrvatsku fotografiju uveo novi izduženi oblik fotografije (tzv. *format Mosinger*). Bio je učitelj Antonije Kulčar. Godine 1896. udružen s Lavoslavom Breyerom upriličio je prvu filmsku projekciju u Hrvatskoj, zatim je snimio cjelokupni fundus Strossmayerove galerije i u vlastitom ga zavodu tiskao u boji. Atelijer u Ilici br. 8. vodila je njegova supruga Amalija sve do 1926. godine. Objavio je razglednicu s likom Josipa Eisenhutha, kao i spomenicu za proslavu 40. godišnjice postojanja društva »Kolo« 1902. godine. U ostavštini se nalaze i njegovi portreti zasad neidentificiranih osoba.

BREYER, Lavoslav (1865. – 1928.)

Slikar i fotograf. Godine 1892. prijavio je fotografski obrt u Zagrebu. Nakon dvije godine samostalnoga rada, udružio se 9. 11. 1894. s fotografom Rudolfom

Mosingerom i prešao u njegov atelijer u Ilici 8, koji su vodili pod zajedničkom firmom »Mosinger & Breyer«. Najpoznatija Breyerova fotografija je ona zagrebačke ljepotice Ljerke Šram.

RECHNITZER, Ivan (kraj 19. stoljeća / početak 20. stoljeća)

Fotograf, djelovao je u Zagrebu. Zajedno s Ottokarom otvorio je atelijer 1900. u Frankopanskoj 24, a već od 1901. u istom atelijeru radi samostalno. Snimao je fotografije i izvan atelijera. U albumu s razglednicama naslovljenom *Postkarten Album II*, sačuvane su dvije njegove fotografije koje bi mogle prikazivati glumca Tošu Lesića.⁴²

VARGA, Gjuro (kraj 19. stoljeća)

Od 1893. do 1904. godine radi zajedno s bratom Ivanom u novom zagrebačkom atelijeru (Ilica 25 i 34). Jedan je od najznačajnijih predstavnika zagrebačke portretne fotografije 1880-ih i 1890-ih godina. Gjuro i njegov brat bili su prvi Zagrepčani kojima je bio dodijeljen naslov dvorskih fotografa (1898. godine). Oba albuma s fotografijama sadrže mnoštvo njegovih fotografija (gotovo svi radovi prikazuju osobe kojima se ne zna identitet) te fotografija koje je snimio u zajedničkom atelijeru s bratom, poput portreta Antuna Schwarza, Vatroslava Lichteneggera, Nikole Fallera, Gjura Eisenhutha, no i mnogih drugih nepoznatih osoba.

ULLRICH, Anton (1872. – 1937.)

Fotoamater. Galerist i kolekcionar u Zagrebu. Prva fotografska izložba Planinarskog društva održana je u njegovom salonu 1919. Omogućio je i prve izložbe Fotokluba Zagreb, po njegovoj reorganizaciji, također u svom salonu 1932. i 1933.

KULČAR, Antonija »Tonka« (1887. – 1971.)

Fotografsku karijeru započela je kod fotografa Rudolfa Mosingera, a potom je u Münchenu studirala modernu fotografiju na fotografskoj stručnoj školi. Nakon povratka otvorila je 1916. dva atelijera. U lipnju 1917. preuzela je »atelijer za modernu fotografiju i slikovnu umjetnost« na Trgu Franje Josipa I. (danas Tomislavov trg) pod imenom »Olga«, a uskoro se i udala za bivšeg vlasnika atelijera Artura Kulčara. Desetak godina poslije (1929.) modernizirala je fotografski salon i preselila ga u negdašnji slikarski atelijer Vlaha Bukovca, pod imenom »Tonka«, koje će postati zaštitnim znakom vrhunske portretne fotografije. Bila je kraljevski dvorski fotograf dinastije Karađorđević do 1934. Atelijer Tonka svojim je portretima s dozom hollywoodskog glamura vješto ovjekovječila »lude dvadesete«. Antonija Kulčar snimila je brojne ženske portrete koji su svojom naglašenom senzualnošću bili bliski fotografijama filmskih zvijezda sa stranica tadašnjih popularnih revija. Njezini brojni radovi saču-

⁴² Budući da na fotografijama nema glumčevog potpisa niti nadopisanog imena osobe koja je na fotografiji, već je identitet pretpostavila autorica članka, Tošo Lesić nije uvršten na popis osoba u Prilogu broj 1.

vani su u albumima s razglednicama, često prikazujući kostimirane glumce i pjevače. Tako je ovjekovječila Milana Šepca, Ančicu Mitrović, Margitu Dubajić, Faniku Haiman, Zdenku Ziku, Božu Vičara, Nikolu Cvejića, Maju Strozzi Pečić, itd.

Zaključak

U članku je ukratko predstavljen fond Gjuro Eisenhutha pohranjen u arhivu HGZ-a, a iscrpnije zbirka fotografija i razglednica koje su katalogizirane i obrađene. Dva albuma s fotografijama datiraju iz vremena skladateljeva života, dok je pet albuma razglednica pripadalo Eisenhuthovim kćerima i njihovim obiteljima te je većim dijelom prikupljeno nakon skladateljeve smrti. U ovom članku predstavljen je izbor iz sačuvane građe, mahom atelijerski portreti kulturne elite Zagreba s početka 20. stoljeća, budući da je među ranije nastalim fotografijama mnogo portretiranih osoba zasad neidentificirano, a najčešće nije zabilježena ni godina nastanka fotografije. Najvjerojatnije je riječ o članovima obitelji Eisenhuth, kao i Eisenhuthovim kolegama, odnosno ličnostima koje su nosile kulturni život Zagreba, ako se uzme u obzir da je jedan album s fotografijama bio poklon Eisenhuthovih kolega za obljetnicu njegovog djelovanja. Fotografije u foto-albumima nastajale su od oko 1860-ih pa do 1900-ih godina, dok su razglednice većim dijelom nastale početkom 20. stoljeća. Sve fotografije i razglednice snimljene su u atelijerima priznatih umjetničkih fotografa u Zagrebu i gradovima Monarhije, poput onih zagrebačkih Rudolfa Mosingera, Ivana Standla, braće Varga, Antonije Kulčar, Herrmana Fickerta, F. Kelemena, F. D. Pommera, Ilaria Carposija na Rijeci, Jánosa Lojaneka iz Budimpešte, Reutera & Pokornya u Beču, F. Fridricha u Pragu, Leopolda Budea u Grazu te Sebastianuttija u Trstu. Na temelju sačuvanih fotografija može se zaključiti da su zagrebački fotografi išli u korak s tehnikama snimanja, dapače, više njih je odlikovano raznim nagradama i titulama izvan hrvatskog teritorija. Također, broj fotografa, često stranih, dokazuje da je Zagreb u drugoj polovici 19. stoljeća procvao politički, ekonomski i kulturno, te kao takav bio privlačan hrvatskim i inozemnim obrtnicima.

Konkretni rezultati ovoga istraživačkog arhivskog rada pohranjeni su u digitalnom obliku u HGZ-u i sadrže cjelokupne digitalizirane baze podataka u računalnom programu *Microsoft Office Access*. Baze podataka nastale su za potrebe knjižnice HGZ-a te su tamo i dostupne za korištenje. Međutim treba istaknuti da se osim u fondu Eisenhuth, dio skladateljevih kompozicija (oko 60 muzikalija, uglavnom zborova) nalazi u posebnom fondu u zbirci arhivske građe HGZ-a.⁴³

⁴³ Popis ostavština pohranjenih u Hrvatskom glazbenom zavodu: http://www.hgz.hr/index.php?option=com_content&view=article&catid=46%3Aknjiznica&id=56%3Apopis-ostavtina-u-arhivu&Itemid=59, zadnji pristup 07.03.2016. Usp. Nada BEZIC: *Knjižnica i zbirka arhivske građe Hrvatskoga glazbenog zavoda u Zagrebu – 170 godina skrbi nad hrvatskom glazbenom kulturom*, 1996 (rukopis u knjižnici Muzičke akademije).

Detaljnou obradom sačuvanog fotomaterijala dobiven je uvid o minuloj kulturi komuniciranja, o vezama unutar Zagreba, Hrvatske, a i cijele Monarhije, te je iznimno vrijedna dokumentacija o kulturnom i glazbenom životu Zagreba i Hrvatske iz druge polovice 19. i prve polovice 20. stoljeća.

Sva građa obradit će se u skorijoj budućnosti u okviru obrade cijeloga fonda i izrade vodiča kroz sve sačuvane materijale vezane uz djelovanje Gjura Eisenhutha.

Prilog 1: Popis identificiranih osoba na fotografijama i razglednicama

Sljedeći popis donosi abecednim redom imena, profesije i nacionalnosti⁴⁴ svih osoba koje se pojavljuju na fotografijama i razglednicama, a čiji je identitet sa sigurnošću utvrđen. U slučaju kada se radi o Eisenhuthovim kolegama na školi HGZ-a, to je dodatno naznačeno. Zanimljiva je pojava glumca Šandora (Aleksandra) Bana, o kojemu se u dostupnoj literaturi gotovo ništa ne zna.

1.	Alaupović, Tugomir	književnik i političar
2.	Baker, Josephine	američko-francuska pjevačica, plesačica i glumica
3.	Ban, Šandor	glumac
4.	Belina Skupiewski, Stefan	poljski operni pjevač (tenor) i pedagog
5.	Binički, Aleksandar	glumac, pjevač i redatelj
6.	Brückl, Leonija	operna pjevačica (sopran)
7.	Burmester, Willi	njemački violinist
8.	Cvejić, Nikola	pjevač (bariton)
9.	Čajkovski, Petar Iljič	ruski skladatelj
10.	Dubajić, Margita	sopranistica i glumica
11.	Dujšin, Dubravko	glumac, redatelj i kazališni pedagog
12.	Eisenhuth, Gjuro	skladatelj, dirigent, violinist, orguljaš, pedagog
13.	Eisenhuth, Josip	violončelist i pedagog
14.	Faller, Nikola	dirigent i skladatelj
15.	Fijan, Andrija	glumac i redatelj
16.	Freudenreich, Micika (Marija)	operna pjevačica (sopran) i glumica
17.	Froman, Maksimilijan Petrovič	ruski baletan, koreograf i baletni pedagog
18.	Froman, Margarita (Margareta Petrovna)	ruska balerina, pedagog, operna redateljica i koreograf
19.	Gounod, Charles	francuski skladatelj
20.	Grieg, Edvard	norveški skladatelj
21.	Haiman, Fanika	pjevačica (alt) i glumica
22.	Jastrzebski, Stanislav	poljski pjevač (tenor)
23.	Kaulfus, Rudolf	češki operni pjevač (bas) i pedagog
24.	Kernic (Krnice), Anka	glumica
25.	Kolander, Vatroslav	skladatelj i orguljaš; profesor klavira na školi Glazbenog zavoda
26.	Krežma, Franjo	violinist i skladatelj
27.	Križaj, Josip	pjevač (bas-bariton)
28.	Kubelik, Jan	češki violinist i skladatelj
29.	Kuhač, Franjo Ksaver	glazbeni pisac i povjesničar, melograf, folklorist, etnomuzikolog i skladatelj
30.	Lehár, Franz	mađarski skladatelj

⁴⁴ Nacionalnosti su navedene ako dotična osoba nije bila hrvatskog porijekla.

31.	Lichtenegger, Vatroslav	glazbeni pedagog i skladatelj; profesor pjevanja na školi Glazbenog zavoda
32.	Liedtke, Harry	njemački glumac
33.	Lžičar, Slavoljub	češki skladatelj i pedagog
34.	Mascagni, Pietro	talijanski skladatelj
35.	May, Mia	austrijska glumica
36.	Mitrović, Ančica	pjevačica (mezzosopran)
37.	Oertl, Ivan	violončelist i skladatelj; profesor violončela na školi Glazbenog zavoda
38.	Ondříček, František	češki violinist i skladatelj
39.	Oswalda, Ossi	njemačka glumica
40.	Paderewski, Ignacy Jan	poljski profesor glasovira, pijanist, skladatelj, državnik i diplomat
41.	Polak, Irma	operna i operetna pjevačica, glumica
42.	Porten, Henny	njemačka glumica
43.	Primožič, Robert	slovenski operni pjevač (bariton) i režiser
44.	Sadoven, Hélène	finska pjevačica (mezzosopran)
45.	Schwarz, Antun	violinist i dirigent; profesor violine na školi Glazbenog zavoda
46.	Smetana, Bedřich	češki skladatelj i dirigent
47.	Sotošek, Franjo	glumac
48.	Stefanini, Nikša	operni i operetni pjevač (tenor) i dramski glumac
49.	Strauss, Johann, ml.	austrijski skladatelj
50.	Strmac, Zvonimir	glumac
51.	Strozzi-Pečić, Maja	pjevačica (sopran)
52.	Šepec, Milan	operni i operetni pjevač (tenor)
53.	Šimenc, Mario	pjevač (tenor)
54.	Šram, Ljerka	glumica
55.	Štefanac, Josip	glumac
56.	Thomas, Ambroise	francuski skladatelj
57.	Tolnaes, Gunnar	norveški glumac
58.	Veidt, Conrad	njemački glumac
59.	Verdi, Giuseppe	talijanski skladatelj
60.	Vičar, Božo	slovenski operni pjevač (tenor)
61.	Vušković, Marko	pjevač (bariton)
62.	Wagner, Richard	njemački skladatelj i dirigent
63.	Zajc, Ivan pl.	skladatelj, dirigent i pedagog
64.	Zika, Zdenka	operna pjevačica (sopran)
65.	Živojnovič, Dano	slovenski pjevač i glumac

Prilog 2: Popis izdavača fotografija i fotografskih atelijera

Fotografski atelijeri i izdavači navedeni su abecednim redom. U popisu su navedeni oni gradovi koji su naznačeni na poleđini fotografije odnosno razglednice, iako su neki od izdavača i fotografa djelovali u više različitih gradova (primjerice poput Herrmana Fickerta i Hinka Krappeka). Najviše fotografija nastalo je u atelijerima u Zagrebu i Beču. U nekim slučajevima bilo je teško razlučiti radi li se o fotografu ili izdavaču, budući da su pojedini fotografski atelijeri sami izdavali svoje fotografije, što je rezultiralo popisom u kojega su uvršteni i izdavači i fotografski atelijeri. Kod onih fotografa kod kojih nije pronađeno puno ime, naveden je samo inicijal.

1.	Becker & Maass	Berlin
2.	Beer, Alois	Beč
3.	Brauner, A.	Zagreb
4.	Breyer, Lavoslav	Zagreb
5.	Bude, Leopold	Graz
6.	Carposio, Ilario	Rijeka
7.	Ehlers (braća)	Altona (Hamburg)
8.	Fickert, Herrman	Zagreb
9.	Fridrich, F.	Prag
10.	Gelpke, H.	Beč
11.	Gertinger, Julius	Beč
12.	Kelemen, Ferdo	Zagreb
13.	Krappek, Heinrich	Maribor/Karlovac
14.	Krizwanek	Beč
15.	Kulčar, Antonija	Zagreb
16.	Lojanek, János	Budimpešta
17.	Löwy, J.	Beč
18.	Luckhardt, Fritz	Beč
19.	Lypoldt, Stjepan	Varaždin
20.	Merćep	Zagreb
21.	Mosinger, Rudolf	Zagreb
22.	Neuss, Wilhelm	Beč
23.	Perissich, Adolf	Zagreb
24.	Pokorny	Beč
25.	Pommer, Franjo D.	Zagreb
26.	Raschkow, N.	Wrocław
27.	Rechnitzer, Ivan	Zagreb
28.	Reuter & Pokorny	Beč
29.	Ronzelen, J. van	Berlin
30.	Ruf, Camille	Zürich
31.	Sarosy, M.	Zagreb

32.	Sebastianutti	Trst
33.	Standl, Ivan	Zagreb
34.	Stockmann, N.	Beč
35.	Šimić, M.	Zagreb
36.	Varga, Gjuro i Ivan	Zagreb
37.	Všetečka, Vladimir	Zagreb
38.	Weinrich, S.	Zagreb
39.	Weinwurm & Kelemen	Zagreb
40.	Weinwurm et Comp.	Zagreb
41.	Wolschek, R.	Beč

BIBLIOGRAFIJA

- AJANOVIĆ-MALINAR, Ivona: Dubajić, Margita, *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 3, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb 1993, 641.
- AJANOVIĆ-MALINAR, Ivona: Eisenhuth, Gjuro, *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 4, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb 1998, 22.
- AJANOVIĆ-MALINAR, Ivona: Fröbe, Ivan, *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 4, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb 1998, 480.
- AJANOVIĆ-MALINAR, Ivona: Haiman, Fanika, *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 5, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb 2002, 395.
- AJANOVIĆ-MALINAR, Ivona: Krežma, Franjo, *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 8, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb 2013, 120.
- ANDREIS, Josip: Lžičar, Slavoljub, *Muzička enciklopedija*, sv. 2, Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb 1974, 490.
- ANDREIS, Josip: *Music in Croatia*, Muzička akademija, Muzikološki zavod, Zagreb 1982.
- BARBIERI, Marija: *Hrvatski operni pjevači. Knjiga prva. Od Franje Stazića do Marka Vuškovića (1846. – 1918.)*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb 1996.
- BARBIERI, Marija: Cvejić, Nikola, *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 2, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb 1989, 762.
- BARBIERI, Marija: Križaj, Josip, *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 8, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb 2013, 162.
- BENIĆ, Krešimir: Gjuro Eisenhuth začetnik i promicatelj instrumentalne glazbe kod nas, *Spremnost*, 167 (1945) 4, 6.
- BEZIĆ, Nada: *Knjižnica i zbirka arhivske građe Hrvatskoga glazbenog zavoda u Zagrebu – 170 godina skrbi nad hrvatskom glazbenom kulturom*, 1996 (rukopis u knjižnici Muzičke akademije).
- BEZIĆ, Nada: Nikola Faller, *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 4, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb 1998, 124-125.

- BEZIĆ, Nada: Fotografije iz arhiva HGZ-a na izložbi »Foto Tonka« Klovićevi dvori, 30. 1. – 15. 3. 2015., *HaGeZe*, 18 (2015) 5, 3.
- BEZIĆ, Nada: Ostavština Božidara Kunca, u: KOS, Koraljka – MAJER BOBETKO, Sanja (ur.): *Božidar Kunc. Život i djelo: Zbornik radova s muzikološkog skupa održanog u Zagrebu, 20-22. studenoga 2003*, Hrvatsko muzikološko društvo, Zagreb 2007, 297-407.
- FAJDETIĆ, Vladimir: *Franjo Krežma (1862-1881): hrvatski violinski virtuoz XIX stoljeća u svom i našem vremenu*, Zajednica kulturnih djelatnosti, Osijek 1982.
- FLEGO, Višnja: Kulčar, Antonija, *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 8, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb 2013, 343-344.
- GOGLIA, Antun: Gjuro Eisenhuth, *Sv. Cecilija*, 20 (1926) 2, 37-48.
- GRČEVIĆ, Nada: *Fotografija devetnaestog stoljeća u Hrvatskoj*, Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske, Zagreb 1981.
- HRBUD, Višnja: Froman, Maksimilijan Petrovič, *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 4, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb 1998, 483.
- HRBUD, Višnja: Froman, Margarita (Margareta Petrovna), *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 4, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb 1998, 483.
- KATALINIĆ, Vjera: Eisenhuth, Josip, *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 4, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb 1998, 24.
- KOS, Koraljka: *Hrvatska umjetnička popijevka*, Hrvatsko muzikološko društvo, Zagreb 2014.
- KOVAČEVIĆ, Krešimir: Pollak, Irma, *Muzička enciklopedija*, sv. 3, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb 1974, 103.
- KUHAČ, Franjo Ksaver: »Sejsslav ljuti« opera u 3 čina, *Obzor*, 59 (1878) 8, 3-4.
- KREAIĆ, Goranka: Dvjesto godina povijesti celjsko-samoborskoga umjetničkog roda Wiesner Livadić kroz obiteljske fotografije, *Arhivski vjesnik*, 57 (2014) 1, 213-250.
- LJUBIĆ, Lucija: Kernic, Ankica, *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 7, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb 2009, 263-265.
- MAGAŠ BILANDŽIĆ, Lovorka: *Foto Tonka: tajne ateliera društvene kroničarke*, katalog izložbe, Galerija Klovićevi dvori, Odsjek za povijest hrvatskog kazališta HAZU, Zagreb 2015.
- NOVAK, Vilko: Gjuro Eisenhuth (s popisom djela), *Glazba*, 1 (1893) 7, 57-59.
- L. P., Razne novosti, Lujza Eisenhuth, *Sv. Cecilija*, 19 (1925) 6, 192.
- PETTAN, Hubert: *Hrvatska opera. Zajčevi suvremenici*, 1, Zagreb 1969.
- SCHNEIDER, Marijana – GRČEVIĆ, Nada: Breyer, Lavoslav, sv. 2, *Hrvatski biografski leksikon*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb 1989, 301.
- SEDAK, Eva (ur.): *Krsto Odak. Život i djelo*, Hrvatsko muzikološko društvo – Hrvatski glazbeni zavod, Zagreb 1997.
- SENKER, Boris: Fijan, Andrija, *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 4, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb 1998, 205-206.
- ŠIROLA, Božidar: *Pregled povijesti hrvatske muzike*, Rirop, Zagreb 1922.
- TONKOVIĆ, Marija: Oris povijesti fotografije u Hrvatskoj, u: MALEKOVIĆ, Vladimir (ur.), *Fotografija u Hrvatskoj 1848-1951*, katalog izložbe, Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb 1994, 423-454.
- TONKOVIĆ, Marija: *Hrvatska u svjetlotisku*, katalog izložbe, Galerija Badrov, Zagreb 2004.
- ŽUPANOVIĆ, Lovro: *Stoljeća hrvatske glazbe*, Školska knjiga, Zagreb 1980.

Internetski izvori:

- ANDREJKA, Rudolf: Primožić, Robert: <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi471132/> (pristup 07.03.2016)
- BARBIERI, Marija: Jastrzebski, Stanislav, *Hrvatski biografski leksikon*: <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=9179> (pristup 07.03.2016)
- BARBIERI, Marija: Vušković, Marko, *Leksikon hrvatskih opernih pjevača*: <http://www.opera.hr/index.php?p=article&g=46> (pristup 08.03.2016)
- BARBIERI, Marija: Vitez s labudom: <http://www.klasika.hr/index.php?p=article&id=1721> (pristup 07.03.2016)
- BARBIERI, Marija: Ljubav na prvi pogled: <http://www.klasika.hr/index.php?p=article&id=1518> (pristup 07.03.2016).
- LISAC, Ljubomir Andrej: Vičar, Božo, <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi781316/> (pristup 20.3.2016)
- LOPOUR, Jaroslav: Živojnovič, Dano, <http://www.csfd.cz/tvurce/29935-dano-zivojnovic/> (pristup 20.3.2016)
- MAJER-BOBETKO, Sanja – MAROŠEVIĆ, Grozdana: Kuhač, Franjo Ksaver, *Hrvatski biografski leksikon*: <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=10872> (pristup 20.3.2016)
- *** Alaupović, Tugomir, *Hrvatska enciklopedija*: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=1351> (pristup 20.3.2016)
- *** Baker, Josephine: <http://www.biography.com/people/josephine-baker-9195959> (pristup 20.3.2016)
- *** Belina-Skupiewski, Stefan: <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Belina-Skupiewski-Stefan;3875735.html> (pristup 20.3.2016)
- *** Brückl, Leonija, *Hrvatska enciklopedija*: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=9792> (pristup 20.3.2016)
- *** Conrad Veidt: <http://www.conradveidt.de/shortbio.htm> (pristup 16. 03. 2016)
- *** Dujšin, Dubravko, *Hrvatska enciklopedija*: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=16535> (pristup 20.3.2016)
- *** Freudenreich, Micika, *Hrvatska enciklopedija*: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=20604> (pristup 20.3.2016)
- *** Grieg, Edvard: <http://www.britannica.com/biography/Edvard-Grieg> (pristup 20.3.2016)
- *** Hélène Sadoven: <http://forgottenoperasingers.blogspot.hr/2015/05/helene-sadoven-mezzo-soprano-finland.html> (pristup 20.3.2016)
- *** Kaulfus, Rudolf: http://encyklopedie.brna.cz/homemmb/?acc=profil_osobnosti&load=4110 (pristup 07.03.2016)
- *** Liedtke, Harry: http://www.filmportal.de/en/person/harry-liedtke_efc121b068a26c3fe03053d50b3736f2 (pristup 07.03.2016)
- *** Kubelik, Jan: http://www.encyclopedia.com/topic/Jan_Kubelik.aspx (pristup 07.03.2016)
- *** May, Mia: http://www.filmportal.de/en/person/mia-may_efc0caa3e68f03c1e03053d50b372d46 (pristup 20.3.2016)
- *** Oertl, Ivan, *Hrvatska enciklopedija*: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=44794> (pristup 07.03.2016)
- *** Oswald, Ossi: http://www.filmportal.de/en/person/ossi-oswalda_efc121b06f2d6c3fe03053d50b3736f2 (pristup 07.03.2016)

- *** Porten, Henny: http://www.filmportal.de/person/henny-porten_2e7e9f7928fd4122a1ee2416a3279ada (pristup 07.03.2016)
- *** Sotošek, Franjo, *Hrvatska enciklopedija*: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=57254> (pristup 07.03.2016)
- *** Stefanini, Nikša, *Hrvatska enciklopedija*: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=57942> (pristup 07.03.2016)
- *** Strmac, Zvonimir, *Hrvatska enciklopedija*: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=58423> (pristup 07.03.2016)
- *** Strozzi-Pečić, Maja, *Hrvatska enciklopedija*: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=58463> (pristup 07.03.2016)
- *** Šimenc, Mario, *Hrvatska enciklopedija*: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=59546> (pristup 07.03.2016)
- *** Štefanac, Josip, *Hrvatska enciklopedija*: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=59908> (pristup 07.03.2016)
- *** Tolnaes, Gunnar: http://www.filmportal.de/en/person/gunnar-tolnaes_ef7842cbd-076335be03053d50b374843 (pristup 07.03.2016)
- *** Vušković, Marko, *Hrvatska enciklopedija*: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=65700> (pristup 07.03.2016)
- *** Zajc, Ivan ml., *Hrvatska enciklopedija*: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=66730> (pristup 07.03.2016)
- *** Popis ostavština pohranjenih u Hrvatskom glazbenom zavodu: http://www.hgz.hr/index.php?option=com_content&view=article&catid=46%3Aknjnica&id=56%3Apopis-ostavtina-u-arhivu&Itemid=59 (pristup 07.03.2016)

*Summary*PHOTOGRAPHS AND POSTCARDS FROM THE FUND GJURO EISENHUTH
IN THE ARCHIVAL COLLECTION OF THE CROATIAN MUSIC INSTITUTE IN
ZAGREB.A Contribution to the Chronicle of Cultural Life of Zagreb in the Second Half of
the 19th and the First Half of the 20th Century

The legacy of the violinist, conductor, composer, organist and pedagogue Gjuro Eisenhuth (1841–1891) is currently kept in the archive of the Croatian Music Institute in Zagreb. The contents of this personal fund have not been used since they had been received and are thus preserved in an impeccable state, as originally deposited. The legacy consists of 182 of Eisenhuth's compositions kept in four books, two photo albums consisting of 144 photographs, a folder with 20 acknowledgments and 12 concert posters, a composition by another author (written as a tribute to Eisenhuth) and five albums with 453 postcards. Two photo albums and five albums of postcards contain a vast number of photographs and postcards dating from the second half of 19th century up until the early years of 20th century. The individuals depicted are for the most part members of the Eisenhuth family, his contemporaries and friends from the artistic community as well as key figures of Zagreb's cultural and/or musical scene from the edge of the centuries. Furthermore, famous singers, conductors, actors, directors and dancers were all immortalized in established Croatian and Austro-Hungarian photographic ateliers of the day, such as the brothers Varga, Ivan Standl, Antonija Kulčar and Herman Fickert from Zagreb, Leopold Bude from Graz, Reuter & Pokorny from Vienna, and several court photographers. Hence, the preserved photographs and postcards hold a great value not necessarily from the standpoint of music history, but from the standpoints of art history and photography respectively. This article presents selected portraits of the Croatian cultural elite from the *fin de siècle* and a list of all photographed persons who are identified as well as the list of all photographic ateliers. Eisenhuth's complete legacy is stored in the archives of the Croatian Music Institute and is available digitally in the library of the said institution.